

definita propositio, tamen ex parte specierum, in ordine ad quas fit demonstratio sensibilis, est singularis, quia demonstratur contentum sub his numero speciebus, unde sub formali ratione contenti potest quodam modo dici idem numero designari, quia est eadem numero forma, sub qua continetur.

9. Ultima sententia approbat, penultima vero probabilis judicatur. — Hæc duæ ultimæ sententiae sunt probabiles, et magis in modo loquendi, quam re ipsa differunt; ultima vero simpliciter probanda est, quia constat, pronomen *hoc*, non significare corpus Christi secundum propriam rationem ejus, licet in prolationis verborum termino supponat pro illo tantum, et de illo verificetur prædicatum. Constat insuper, in principio prolationis pronomen *hoc*, neque demonstrare definite ac determinate corpus Christi, neque omnino carere significatione, seu demonstratione aliqua, quia statim demonstrat aliquo modo accidentia, seu aliquid habens connexionem seu habitudinem ad illa, quod optime explicatur sub ratione contenti sub illis; ergo distincte nunquam designat corpus Christi; materialiter autem demonstrat illud in eo instanti, in quo absolvitur significatio verborum.

ARTICULUS II.

Utrum hæc sit conveniens forma consecrationis panis, Hoc est corpus meum (supra, quæst. 60, art. 8, corp., et quæst. 75, art. 2, corp., et infra, quæst. 83, art. 4, ad 1, et quæst. 84, art. 3, corp. Et 4, dist. 8, q. 2, art. 1, q. 1 et 2; et art. 4, q. 3; et 1 Cor. 11, lect. 5, col. 4).

1. Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod hæc non sit conveniens forma consecrationis panis, Hoc est corpus meum. Per formam enim sacramenti debet exprimi sacramenti effectus. Sed effectus, qui fit in consecratione panis, est conversio substantiæ panis in corpus Christi, quæ magis exprimitur per hoc verbum *Fit*, quam per hoc verbum, *Est*. Ergo in forma consecrationis deberet dici, *Hoc fit corpus meum*.

2. Præterea, Ambros. dicit in libro 4 de Sacrament. (c. 4, non procul a princ., tom. 4): Sermo Christi hoc conficit sacramentum; quis sermo Christi? hic, quo facta sunt omnia; jussit Dominus et facti sunt cœli et terra. Ergo et forma hujus sacramenti convenientior esset per verbum imperativum, ut diceretur, *Hoc sit corpus meum*.

3. Præterea, per subjectum hujus locutionis importatur illud, quod convertitur, sicut per

prædicatum importatur conversionis terminus. Sed sicut est determinatum id, in quod fit conversio, non enim fit conversio, nisi in corpus Christi, ita est determinatum id, quod convertitur, non enim convertitur in corpus Christi, nisi panis. Ergo sicut ex parte prædicati ponit nomen, ita ex parte subjecti debet poni nomen, ut dicatur: *Hic panis est corpus meum*.

4. Præterea, sicut id, in quod terminatur conversio, est determinata naturæ, quia est corpus, ita etiam est determinata personæ. Ergo sicut ad determinandam naturam, dicitur *corpus*, ita ad determinandam personam, deberet dici, *hoc est corpus Christi*.

5. Præterea, in verbis formæ non debet poni aliquid quod non sit de substantia ejus. Inconvenienter ergo additur in quibusdam libris hæc conjunctio, enim, quæ non est de substantia formæ.

Sed contra est, quod Dominus hac formæ in consecrando est usus, ut patet Matth. 26.

Respondeo dicendum, quod hæc est conveniens forma consecrationis panis. Dictum est enim (art. præced.), quod hæc consecratio consistit in conversione substantiæ panis in corpus Christi. Oportet autem formam sacramenti significare id, quod in sacramento efficitur. Unde et forma consecrationis panis debet significare ipsam conversionem panis in corpus Christi. In qua tria considerantur, scilicet, ipsa conversio, et terminus a quo, et terminus ad quem. Conversio autem potest considerari dupliciter. Uno modo, ut in fieri; alio modo, ut in facto esse. Non autem debuit significari conversio in hac forma, ut in fieri, sed ut in facto esse. Primo quidem, quia hæc conversio non est successiva, ut supra dictum est (q. 75, art. 7), sed instantanea. In hujusmodi autem mutationibus, fieri, non est nisi factum esse. Secundo, quia ita se habent formæ sacramentales ad significandum effectum sacramenti, sicut se habent formæ artificiales ad repræsentandum effectum artis. Forma autem artificialis est similitudo ultimi effectus, in quem fertur intentio artificis, sicut forma artis in mente ædificatoris est forma domus ædificatae principaliter, ædificationis autem per consequens. Unde et in hac forma debet exprimi conversio, ut in facto esse, ad quod fertur intentio. Et quia ipsa conversio exprimitur in hac forma, ut in facto esse, necesse est, quod extrema conversionis significantur, ut se habent in facto esse conversionis. Tunc autem terminus ad quem, habet propriam naturam suæ substantiæ, sed terminus a quo, non

manet secundum suam substantiam, sed solum secundum accidentia, quibus sensui subjet, et ad sensum determinari potest. Unde convenienter terminus conversionis a quo, exprimitur per pronomen demonstrativum relatum ad accidentia sensibilia, quæ manent; terminus autem ad quem, exprimitur per nomen significans naturam ejus, in quod fit conversio. Quod quidem est totum corpus Christi, et non sola caro ejus, ut dictum est (quest. 76, art. 2). Unde hæc forma est convenientissima: *Hoc est corpus meum*.

Ad 1 ergo dicendum, quod, fieri non est ultimus effectus hujus consecrationis, sed factum esse, ut dictum est (in corp. art.). Et ideo hoc potius exprimi debet in forma.

Ad 2, dicendum, quod sermo Dei operatus est in creatione rerum, qui etiam operatur in hac consecratione, aliter tamen et aliter. Nam hic operatur effective et sacramentaliter, id est, secundum vim significacionis. Et ideo oportet in hoc sermone significari ultimum effectum consecrationis per verbum substantivum indicativi modi et presentis temporis. Sed in creatione rerum operatus est solum effective, quæ quidem efficientia est per imperium suæ sapientiæ. Et ideo in creatione rerum exprimitur sermo divinus per verbum imperativi modi, secundum illud Gen. 1: *Fiat lux, et facta est lux*.

Ad 3, dicendum, quod terminus a quo, in ipso facto esse conversionis, non retinet naturam suæ substantiæ, sicut terminus ad quem, et ideo non est simile.

Ad 4, dicendum, quod per hoc pronomen, meum, quod includit demonstrationem primæ personæ, quæ est persona loquentis, sufficienter exprimitur persona Christi, ex cuius persona hæc proferuntur, ut dictum est (art. præced.).

Ad 5, dicendum, quod hæc conjunctio, enim, apponitur in hac forma secundum consuetudinem Romane Ecclesiæ, a beato Petro Apostolo derivatam, et hoc propter continuationem ad verba præcedentia. Et ideo non est de forma, sicut nec verba præcedentia formam.

COMMENTARIUS.

Sententia D. Thom., verba consecrationis esse aptissima ad significandam conversionem panis in Christi corpus. — Declarat D. Thomas, hæc verba esse aptissima ad significandam conversionem panis in corpus Christi. Primo,

quia non debuit significari, ut in fieri, sed ut jam facta, quoniam fit in instanti, et non prius fit, quam sit facta. Quod intelligendum est ordine temporis, non naturæ, et ideo addit secundam causam, scilicet, quia forma artis, ut sit perfecta, repræsentat opus, quale esse debet in termino actionis, non quale est in fieri; quod, servata proportione, expediens fuit servari in forma hujus sacramenti. Dices: cur ergo non servatur in formis aliorum sacramentorum, quæ etiam in instante operantur, et etiam significant suos effectus, ut in fieri: *Ego te absolvo, Ego te baptizo?* Respondeo ex D. Thom., art. 1, ad 3, et in 4, dist. 8, quæst. 2, art. 1, quæstiunc. 3, et Gabr., lect. 83 in can., in aliis sacramentis materiam consistere in usu, et in fieri; quia ergo forma accommodatur materiæ, necesse est, ut significet per modum actionis, vel passionis; at vero hæc forma cadit in rem permanentem, et eam consecrat consecratione durabili et permanente, et ideo accommodatissime significat per modum rei jam existentis. Ex quo ulterius D. Thom. infert, debuisse per hanc formam significari extrema conversionis, prout sunt in termino ad quem conversionis, quod optime explicatur per vocem significantem naturam ejus, quia in eo instante vere et realiter adest corpus Christi sub accidentibus; terminus autem a quo, scilicet, panis, quia non manet secundum substantiam, sed secundum accidentia, ideo non debuit significari per nomen significans naturam ejus, sed per pronomen demonstrativum, referens, inquit D. Thom., accidentia sensibilia, quæ manent. Quo ultimo verbo non intendit docere, pronomen *hoc*, demonstrare sola accidentia, sed, cum ordine ad hæc accidentia, designari quasi in confuso, id, quod sub eis latet et continetur, et per ea sensibus objicitur; atque ita est perspicuus textus D. Thomæ; solutiones autem argumentorum non indigent expositione.

DISPUTATIO LIX.

DE FORMA CONSECRATIONIS PANIS.

Disputatio 21 de Eucharistia. — Suppositis, quæ in superiori disput. dieta sunt, duo solum declaranda supersunt. Primum est, quæ verba sint præcise de essentia hūus formæ. Alterum, quæ sit ejus propria ratio et significatio.

SECTIO I.

An solum hæc quatuor voces : *Hoc est corpus meum,*
sint de necessitate et essentialia hujus formæ.

1. **Quatuor hæc verba:** *Hoc est corpus meum,* sunt de essentialia consecrationis panis. — Quod hæc quatuor sint de essentialia est certum, et extra controversiam, ex dictis in disputatione præcedente, quia hæc potissimum significant effectum hujus formæ, et Christus Dominus his præsertim consecravit, et ideo ab omnibus Evangelistis, qui describunt institutionem hujus sacramenti, et a Paul., 1 Cor. 11, hæc summa diligentia observata sunt absque variatione ulla, quod etiam fit in omnibus liturgiis, et in canone Missæ; quæstio ergo superest, an præter hæc sit aliquid aliud essentialie, et potest esse controversia de antecedentibus, vel de consequentibus, vel denique de interpositis.

2. **Prima sententia.** — *Improbatur.* — Prima igitur sententia est, aliqua verba antecedentia, esse de necessitate hujus sacramenti, et quidam dicunt omnia illa : *Qui pride, quam pateretur, etc., esse necessaria.* Scot., dist. 8, quest. 2, art. 2; Angel., verb. Euchar., num. 14; Scotus tamen non dicit, hæc omnia esse de essentialia formæ, sed estimat esse necessaria, ut forma possit significative proferri in persona Christi, quia nisi minister illa verba præmittat, non poterit constare, an in propria vel aliena persona loquatur. Sed hæc sententia, hoc modo explicata, est certe improbabilis. Primo, quia supra ostensum est, omnia illa, quæ non sunt verba Christi, non esse de necessitate hujus sacramenti; omnia autem illa verba : *Qui pride, quam pateretur, etc., non sunt verba Christi :* ergo. Deinde quia per illa verba non indicat sacerdos, se induere personam Christi, cum tunc non utatur verbis ejus, sed potius referat, quid ipse fecit, utens verbis Evangelistarum. Ac denique quia, quod minister loquatur in persona Christi, non pendet ex antecedentibus verbis, sed ex intentione, quam postulat veritas verborum, quæ profert. Unde hoc ipso, quod illa verba profert ut vera, necesse est, ut in persona Christi loquatur, quia alias non possent esse vera. Sicut Angelus representans Deum simpliciter loquitur : *Ego sum Deus;* et concilium regium loquitur majestate regia, induens personam Regis in actu exercito (ut ita dicam), quamvis non præmiserit alia verba, quibus in actu signato

declaraverit, se loqui in persona Regis. Quod evidenter patet in sacramento pœnitentiae, ubi minister absolute dicit : *Ego te absolvō,* ubi ut minister Dei loquitur, et necessarium non est ut verba aliqua præmittat, quibus hoc significet, et idem fere est de aliis sacramentis. De illis ergo verbis, quæ non sunt Christi, nulla potest esse contentio. De illis autem duobus : *Accipite et comedite,* quæ sunt Christi, nonnulli potest esse dubitationis, quia nonnulli ex Sanctis citatis, omnibus his dicunt confici sacramentum. Ambros., 4 de Sacram., cap. 5 : *Ante consecrationem panis est, ubi autem verba Christi accesserint, est corpus Christi;* explicans autem hæc verba subdit : *Audi dicentem : Accipite et edite, hoc est corpus meum.* Et eodem modo videtur loqui Euseb. Emis. supra, et alii; et in Concil. Florent., sess. 25, sub finem, legimus : *Ex panis autem transmutatione Latinis quærentibus cur Græci post hæc dominica verba, Accipite et manducate, hoc est corpus meum, quibus profecto verbis sacramentum confici creditur,* hac etiam utantur oratione : *Et fac panem hunc, etc., et infra : Responderunt Græci, se firmiter credere, verbis illis dominicis sacramentum confici.*

3. **Secunda sententia.** — Secunda sententia est Græcorum dicentium, esse de essentialia illud verbum : *Quod pro vobis tradetur, seu traditur, vel frangitur;* in omnibus enim liturgiis additur hoc verbum aliquo ex his modis. Jacob. : *Quod pro vobis frangitur, et datur in remissionem peccatorum;* Basil. : *Quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum.* Idem Clem., lib. 8 Const., c. 17; Damasc., 1. 3 de Fide, cap. 14; Chrysost. : *Quod pro vobis tradetur in remissionem peccatorum.* Et Ambros., 4 de Sacram., dicit : *Quod pro vobis confringetur.* Et habent Græci fundamentum in Luca et Paulo; Lucas enim de praesente addit : *Quod pro vobis datur, vel, ut Ambros. et alii legunt : Quod pro vobis frangitur.* Paul. vero, 1 ad Cor. 11, etiam addit eamdem particulam, quæ in Graeco legitur per particulum presentis. Chrysost. vero et Theodor. de futuro legunt : *Quod pro vobis tradetur, sicut Vulgata legit;* et Durand., dist. 8, q. 2, refert se vidisse eadem verba in liturgia Basilii; ergo hæc particula uno vel altero modo necessaria est, quandoquidem illa Christus est usus, et videtur esse determinatio prædicati, et pars ejusdem propositionis; illa autem varietas non refert, quia non est essentialis; facile enim potest eundem sen-

sum reddere, sicut in præcedenti disputatione dicebamus de verbis, quæ adduntur in forma sanguinis. Unde Alex. P., epist. 1, cap. 4, ait Christum nos docuisse confidere hoc sacramentum, cum, accepto pane, dixit, *Accipite et manducate, hoc est enim corpus meum, quod pro vobis tradetur.* Et confirmatur secundo, nam saltem videtur necessarium propter rectam rationem, hanc particulam addere, quia, illa posita, nullum sequitur incommodum, et tollitur periculum; illa vero ablata, est periculum nihil faciendi, si fortasse est necessaria; cur ergo Latina Ecclesia non elegit tutiorem partem?

4. **Tertia sententia.** — Tertia sententia esse potest, præter illas quatuor voces, esse necessariam particulam *enim,* quæ illis interponitur; que sententia necessario sequitur ex alia, quæ asserit, antecedentia verba esse necessaria, quia conjungit propositionem hanc cum præcedentibus verbis, et illa addita, vel mutata, multum variatur locutionis sensus; posita enim hac particula, sensus fit causalis, qui in rigore plura requirit ad veritatem propositionis, quam si fiat simplex assertio. Unde absolute, et in omni opinione concludi potest, hanc particulam esse necessariam; non enim addidisset Ecclesia vocem variantem sensum propositionis, nisi existimat esse necessariam. Et confirmatur: nam Ecclesia in canone Missæ refert, illam dixisse Christum; ergo censenda est necessaria. Tandem, quia, cum interponatur verbi formæ, componit illam, et cum illa concurrit ad effectum ejus : ergo.

5. **Verba antecedentia pronomen:** *Hoc, non sunt de necessitate Eucharistie.* — Dicendum tamen est primo : verba antecedentia illud pronomen, *hoc,* etiam si sint a Christo prolata, non sunt de necessitate hujus sacramenti. Est communis sententia Theologorum cum D. Thoma hic, et in 4, dist. 8; Durand., q. 2; Richard., art. 3, quæst. 4; Alens., quæst. 33, membr. 3, art. 4; Gabr., lect. 38 in can. Bessar., opusc. de Verbis consecrat., sub finem, et reliqui omnes, et Patres statim citandi. Ratio vero est, quia illa duo verba, *Accipite et comedite,* de quibus est controversia, nec sunt per se necessaria tanquam de essentialia formæ, neque per accidens, ut necessaria conditio ex parte ministri. Hoc posterius satis probatum est contra Scotum. Et præterea patet, quia illa verba solum recitantur nunc materialiter a sacerdote, et ideo solum cadunt in illam numero actionem, quam

Christus exercuit, et de illa tantum verificantur; ergo nulla est ratio, cur sint conditio necessaria ad præsentem actionem ministri. Illud vero prius probatur, quia qualis sit essentialia formæ, ex institutione Christi petendum est; qualis autem fuerit Christi institutio, ex Scriptura sacra, aut ex Ecclesiæ traditione, præcipue est sumendum, aut aliqua ratione conjectandum; ex nullo autem capite istorum potest ostendti, illa verba esse de essentialia, sed potius contrarium: ergo. Declaratur minor propositio, quia licet Matthæus et Paulus referant, Christum dixisse illa verba : *Accipite et comedite,* tamen Marcus alterum omittit, et solum ponit verbum *Sume;* Lucas vero utramque omittit, sic enim ait : *Et accepto pane, gratias egit, et fregit, et dedit eis, dicens : Hoc est corpus meum;* ergo signum est hæc verba non esse essentialia, quia credibile est singulos Evangelistas integræ narrasse institutionem, quoad ea quæ essentialia sunt. Adde, Ecclesiam in canone Missæ addere verbum, quod omnes Evangelistæ omiserunt, scilicet : *Accipite et comedite ex hoc omnes.* Secundo idem probatur ex traditione et auctoritate Ecclesiæ, quam quia latius referam statim, nunc sufficiat Concilium Florentinum, quod sic loquitur : *Forma hujus sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc conficitur sacramentum; sacerdos enim in persona Christi loquens hoc conficit sacramentum.* Sentit ergo Concilium solum illa verba esse formam, quæ proferuntur a sacerdote in persona Christi; sed illa verba : *Accipite et comedite,* non proferuntur in persona Christi, sed tantum materialiter, et recitative, alias non essent vera : ergo. Tertio, est optima ratio D. Thome, quia hæc verba non significant aliquid intrinsecum vel essentialie huic sacramento, sed aliquid posterius, et extrinsecum, id est, non significant consecrationem, et præsentiam Christi, sed usum et distributionem, quæ non est de necessitate hujus sacramenti, ut supra dictum est; ergo illa duo verba non sunt de essentialia formæ. Unde contraria sententia occasionem præbet haereticis, qui dicunt, hoc sacramentum non confici, nisi in usu.

6. **Verba prolata post illud pronomen:** *Meum, non sunt de necessitate hujus sacramenti.* — Dico secundo : verba, quæ consequuntur post illud pronomen, *meum, non sunt de necessitate hujus sacramenti.* Est de fide : probatur ex usu Ecclesiæ Romanæ, quæ sine illis verbis consecrat corpus Christi; si autem illa

verba essent de necessitate, intolerabilem errorem Ecclesia committeret; careret enim vera consecratione, veroque Eucharistiae sacramento, quod asserere hæreticum est, cap. Ad abolendam, de Hæret. Secundo, Matthæus et Marcus illa verba omittunt, et tamen credendum est, unumquemque Evangelistarum sufficienter narrasse institutionem. Ponamus enim, quod verum est, Matthæum ante Lucam scripsisse, et Ecclesiam consecrasse juxta formam a Mattheo traditam, sine dubio sufficienter consecrasset; imo ex hoc principio existimo ortum esse, ut Ecclesia Latina, illa verba inter consecrandum omiserit. Nam usus consecrationis prior fuit in consuetudine Ecclesiæ, quam Evangelium esset scriptum. Quocirca, sicut Matthæus et Marcus illa verba sola referunt, ita D. Petrus Ecclesiæ Romanae solum tradidit ad consecrandum, verba illa : *Hoc est corpus meum*, et ideo illa sola semper habita sunt ut essentialia, et sufficientia ad consecrandum. Tertio, accedit ratio, quia illa verba : *Hoc est corpus meum*, sine sequentibus sufficienter significant realem præsentiam corporis Christi, et conversionem panis in ipsum; ergo sufficienter illam efficiunt; ergo illa sola sunt de necessitate formæ. Et hinc concluditur, non solum non esse de necessitate sacramenti, sed nec etiam de necessitate præcepti; utrumque enim confirmat usus Ecclesiæ, et ratio, quia nullum tale extat præceptum divinum, cum neque in Scriptura habeatur, neque traditione constet; quod autem neque Ecclesiasticum sit, per se notum est. Et hinc a fortiori constat, illa verba : *Hoc facite in meam commemorationem*, non esse necessaria, tum quia Ecclesia illa omittit, et quamvis similia proferat, id tamen facit post calicis consecrationem, postquam hostia populo adoranda proposita est; tum etiam quia Matthæus et Marcus illa non ponunt immediate post consecrationem corporis, de qua nunc agimus. Tum denique, quia illa verba non significant effectum formæ hujus sacramenti, sed potestatem ac præceptum consecrandi hoc sacramentum, illudque in sacrificium offerendi.

7. *Dubio aliquorum enodantur.* — Quæri vero potest, esto illa particula, *Quod pro vobis tradetur*, non sit necessaria, cum tamen constet, Christum illam dixisse, an recte faciant Græci addendo particulam illam. Respondetur, per se non esse malum, illam addere, quia neque est contra ullum præceptum, neque aliunde intrinsece malum. Est tamen

malum, illam addere, ut necessariam, et dannare eos, qui illam non addunt, quia hæc existimatio seu intentio continet errorem in fide. Sed quæres rursum, an Græci, addentes illam particulam ut necessariam, vere confiant; videntur enim velle introducere errorem, et formam, quam Christus non instituit, quod derogat veritati sacramenti. Respondeatur tamen, eos rite confidere, quia vera forma utuntur a Christo instituta, et id, quod addunt, non corruptit verum sensum illius formæ, et ideo, licet illud addant ut necessarium, et errorem inducant, non tamen agunt contra veritatem sacramenti. Rursus tamen quæri potest an, quando illa particula conjungitur cum forma, vel in consecratione Græcorum, vel in ipsam consecratione calicis, dici possit de substantia formæ, vel concurrere sacramentaliter ad effectum formæ. De hoc dicam disputat. seq., sect. I, quia, quoad hoc, eadem est ratio de hac, et de forma calicis.

8. *Particula, enim, non est de essentia hujus formæ.* — *Particula, enim, non est de integratate formæ.* — Dico tertio : particula enim non est de essentia hujus formæ, et consequenter nec de necessitate sacramenti. Ita D. Thom. hic, ad 4; Alex. supra; reliqui Theologi, d. 8 et 11. Probatur, quia licet illa particula, enim, a Christo Domino dicta fuerit, ut ex can. Missæ colligitur, in quo nullus error est, ut traditur in Concil. Trident., sess. 22, cap. 4 et can. 6, et ideo credendum sit ex traditione Apostolorum additam esse, ut colligitur ex cap. Cum Marthæ, de Celebrat. Miss., tamen, cum Evangelistæ et Paulus illam prætermiserint, non tenue indicium est, non esse necessariam. Secundo, quia illa particula nullo modo confert ad significandum effectum formæ; ergo neque ad illum efficiendum; sacramenta enim id efficiunt, quod significant; ergo non est pars formæ. Tertio, quia illa non dicitur a sacerdote significative, sed tantum recitative materialiter, quia illa reddit causam rei, quæ significatur per præcedentia verba; unde, cum præcedentia non dicantur, nisi materialiter, nec particula enim potest aliter dici; ergo hac ratione non est pars formæ. Rursus, quatenus causaliter conjungit verba sequentia cum præcedentibus, reddit causam illorum verborum : *Accipite et comedite*, quæ significant usum hujus sacramenti; reddit ergo rationem hujusmodi usus; ergo sicut usus non est de necessitate materiae vel sacramenti, ita nec particula enim, quæ indicat rationem talis usus, erit de necessitate formæ

vel sacramenti. Ex quo ulterius colligo, hanc particulam non esse de integritate formæ, cum non significet formalem ejus significationem. Ita significat D. Thomas hic, et dist. 8, quæst. 2, art. 1, quæstiunc. 2, ad 2, unde etiam fit, non concurrere ad effectum formæ, ut notavit Soto, dist. 11, quæst. 1, art. 3, quia effectus solum fit a forma. Item, quia illa particula non magis concurrit, quam verba præcedentia : *Accipite et comedite*, propter quæ solum hæc particula additur, et sine quibus congrue addi non posset.

9. Sed quæres, an saltem sit præceptum Ecclesiasticum addere illam. Respondetur, affirmando, ex communi omnium sententia, qui dicunt, peccatum esse, illam particulam omittere, contra perpetuam, ac universalem Ecclesiæ consuetudinem. Unde Richard., dist. 8, art. 3, quæst. 1, absolute dicit, hoc esse peccatum. Victor., in Sum., n. 74, dicit, esse malum. Petrus Soto, lection. 2 de Euchar., dicit, esse addendam ex præcepto, et esse peccatum non parvi faciendum illam omittere; non tamen explicant esse mortale. Id vero affirman expresse Gabr., dist. 8, quæst. 3; Holcot, in 4, dist. 3; citantur etiam Angel., verb. Euchar. 4, § 22; Gerson, in Floreto, cap. de Euchar., et aliqui ex Summistis; at vero Marsil., in 4, quæst. 6, art. 1, part. 2, dub. 3, solum dicit esse mortale, si ex contemptu omittatur; clarissimus Ledesma dicit non esse mortale, secluso contemptu, quia materia (inquit) levis est. Imo addit Soto in 4, dist. 1, quæst. 4, art. 8, etiam si ex contemptu omittatur, non esse certum, esse mortale, quia etiam contemptus potest esse veniale peccatum ex levitate materiae. Mihi vero hæc materia non adeo videtur levis esse, nam licet particula enim, levissima sit, illa tamen addita vel subtracta, sermonis sensus multum variatur, quod in re tam gravi non adeo videtur exigui momenti; et ideo quamvis excusarem a culpa mortali eum, qui ex negligientia, vel inadvertentia culpabili, eam omitteret, non tamen eum, qui ex contemptu, quia talis contemptus, et Ecclesiæ, et ejus institutis injurious est. Posset vero timeri hujusmodi contemptus in eo, qui sciens, et advertens, eam pro libito prætermitteret.

10. *Solæ illæ quatuor voces, Hoc est corpus meum, sunt de essentia formæ sacramentalis.* — Ultimo ex his concludo, solas illas quatuor voces : *Hoc est corpus meum*, esse de essentia, necessitate, et forma hujus sacramenti, ita ut si quis illas solas debita intentione proferat super debitam materiam, sine dubio perficiat sacramentum, licet peccet ex alio capite, quia id facit Ecclesiæ usu prætermisso. Ita D. Thom., Alex., Bonavent., et alii Theologi supra citati; et Chrysost., homil. de Prodictione Judæ, dicens : *Hoc est corpus meum, hoc verbum res propositus transmutat.* Damasc., l. 4, c. 14 : *Dixit Deus, Hoc est corpus meum, et donec ipse veniat, hoc efficitur*, etc. Et cetera, quæ supra adducta sunt ex Patribus, qui dicunt hoc sacramentum confici verbis Christi, quæ ipsius præsentiam significant; et licet aliqui eorum non ponant hæc præcisa verba, sed alia etiam, vel antecedentia vel sequentia, non ideo existimant, omnia esse necessaria, sed propter majorem quamdam perfectionem, ut D. Thom. dixit de illis verbis : *Accipite et comedite*, nam quia hoc sacramentum ordinatur ad usum, ideo ad quamdam significationem magis expressam pertinet, quod hoc etiam inter consecrandum significetur, non tamen propterea sunt illa verba necessaria. Neque oportet aliam probationem adjungere, nam hæc conclusio sequitur evidenter ex præcedentibus. Unde in Missalibus Romanis hæc sola verba majoribus characteribus describuntur; nec refert, quod particula enim, eodem modo scribatur, quia id fit, quoniam aliis est interposita in eadem propositione, non quod sit æque necessaria. Rursus, licet in aliis verbis committantur defectus aliqui, dummodo in his non fiant, sine dubitatione creditur perfecta consecratio, et ideo statim corpus Domini populo adorandum proponitur; ergo certum est, hæc verba sufficere, etiam si præcise proferantur; et improbabile prorsus est hoc amplius in dubium revocare.

11. *Responsio ad fundamenta aliarum opinionum.* — Ad fundamenta ergo aliarum opinionum responsum est, præsertim ad fundamenta primæ et tertiaræ. Addit Capreol., dist. 8, quæst. 1, art. 3, ad 6 Durand. cont. 2 concl., quem sequitur Ledesma, quæst. 9, art. 4, dub. 2, Christum non dixisse illa verba, *Quod pro vobis tradetur*, immediate post consecrationem corporis, sed ante, vel postea, quod fieri quidem potuit, et non repugnat Evangelio, quia non est necesse, omnia fieri eodem ordine, quo narrantur. Sed unde ipsi hoc colegerint, non video: Lucas enim et Paulus omnia describunt in contextu, et illud relatum, quod, indicat immediatam consecrationem, sicut in verbis illis : *Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur*. Quod vero alii Evangelistæ verbum illud prætermiserint,

nullum indicium est non esse dictum a Christo eodem ordine, quo ab aliis narratur. Est autem certum, non dictum fuisse a Christo, ut essentiale, et ut saepe dictum est, et notarunt Richardus, dist. 8, art. 3, quæst. 2, ad 4, et Marsilius, quæst. 6, art. 4, verisimile est, nullum Evangelistarum, qui institutionem narravit, verbum aliquod essentiale prætermissee. Addi ergo potuit, tum ad magis exprimendam corporis veritatem, tum ad passionis commemorationem; cur autem Ecclesia Latina verbum illud omittat, jam explicatum est; indubitate enim fide tenet, illa verba sufficere, quod usu eorum voluit comprobare, et satis existimavit determinationem similem adjungere in forma calicis, in cuius consecratione representatio passionis Christi consummatur.

SECTIO II.

An singula verba hujus formæ ita sint apte et convenienter tradita, ut mutari nullo modo possint.

4. Quoniam verisimile est, in singulis verbis, quibus tantum sacramentum conficitur, mysterium latere, singulorum rationem reddere necesse est, ex quo etiam constabit, quomodo possit interdum loco unius aliud substitui.

2. Primo igitur in subjecto illius propositionis positum est pronomen *hoc*, quod veluti indefinite significat, quia, cum his verbis significanda esset conversio panis in corpus, oportuit in subjecto ejus aliquid poni, quod ad demonstrandum panem, vel corpus, de se esset indifferens; nam si a principio nominaretur panis, in fine esset falsa propositio, et contraria veritati sacramenti, quia panis non est corpus Christi; si autem a principio expresse ac definite nominaretur corpus Christi, et locutio esset impropria et identica, et non tam significaret conversionem panis in corpus, quam identitatem ipsius corporis secum, ac denique omnino esset prætermissus in hac significatione terminus a quo. Oportuit ergo subjectum illud esse aliquo modo indifferens, et commune utrique termino, ut in fine propositionis per prædicatum determinaretur ad supponendum pro termino ad quem; hoc autem fieri non potuit commodius per aliam vocem, quam per pronomen demonstrativum. Quia licet per aliam orationem, aut circumlocutionem hoc posset explicari, non tamen aliquo simplici, ac præciso termino ita proprio; et aliunde fuit aptissimus ad demon-

strandam præsentiam materiæ subjectæ, quod in practica et efficaci prolatione verborum necessarium fuit.

3. Si quis loco pronominis *hoc*, ponat, illud, nihil efficiet; secus, si poneret, istud. — Unde infero, si quis loco pronominis *hoc*, dicat, illud, non solum male facturum, sed etiam nihil effecturum, quia non retinet idem significatum formæ, quia pronomen illud, ex vi sue significationis, non demonstrat materiam præsentem, unde in tali mutatione prætermittitur res valde necessaria, et practica significatio hujus formæ. De hoc vero pronomine *istud*, non videtur eadem ratio, ut notavit Soto supra, dist. 4, quæst. 4, art. 8, quia interdum usurpatur ad demonstrandum rem præsentem, ut ex usu latine linguae constat. Si quis vero huic particulae adjungeret aliud, respiciendum esset ad sensum, an maneat idem necne. Nam si diceret: Hoc contentum sub speciebus est corpus Christi, verus sensus maneret, et ideo forma esset valida; si autem diceret: Hoc quod est panis, vel, hic panis est corpus Christi, nihil efficeret, quia mutaretur sensus, et hæc proportione quadam accommodanda sunt ad omnia idioma, juxta regulas supra traditas de sacramentis in genere.

4. Si loco, *hoc*, constituatur hic adverbium, nihil efficietur; si vero ponatur, hic pronomen, peccabitur, attamen conficietur sacramentum. — Dubium quoddam solvitur. — Secundo colligitur, quid dicendum sit, si quis mutet pronomen *hoc*, in *hic*; duplice enim sensu id fieri posset. Primo, ut illud *hic*, sit adverbium locale, et hoc modo constat mutationem non solum esse iniquam, sed etiam esse contra substantiam sacramenti, quia facit, ut forma non significet conversionem substantialem. Si autem vox *hic* sit pronomen, imprimis peccatum esset, talem mutationem facere, tum quia est in re gravi, et contra consuetudinem; tum etiam quia ut minimum, redderet sensum dubium; probabilius tamen censeo, illam non esse mutationem substantialem. Primo, quia potest illud pronomen substantialiter sumi, vel sub illo intelligi cibus; haec autem forma: *Hic cibus est corpus meum*, est sufficientissima, sicut et hæc etiam: *Hæc res est corpus meum*. Præterea, quia, si in aliquo idiomatico corpus esset masculini generis, non est dubium, quin illud pronomen posset mutari in masculinum; ergo etiam si in lingua latina, illa mutatione faciat compositionem legibus grammaticæ repugnantem, tamen, si in com-

muni modo loquendi reddat eumdem sensum, non est contra substantiam sacramenti, sicut si diceretur *corpus meus*, ut in forma baptismi: *In nomine Patri, Filia, etc.*, et in forma poenitentiae: *Absolvo tibi*. Dubitari vero solet, an si fieret hæc mutatio: *Ecce corpus meum*, esset substantialis mutatio; videatur enim esse idem sensus; nam illud *ecce sequivalet* pronomi et verbo. Probabile fortasse est hoc; non est tamen dubium, quin esset peccatum talem mutationem facere, et mihi est valde verisimile, esse mutationem substantialem, quia, ut minimum, mutatur explicita significatio in implicitam. Deinde illa locutio non videtur significare conversionem, sicut alia.

5. In forma Eucharistiae aptissime collocatur verbum, est. — Dico secundo, aptissime positum esse in hac forma verbum substantivum est; hoc recte declarat D. Thom. in art. duplice ratione ibi explicata, quibus adjungi potest, nullum aliud verbum potuisse ponи, salva proprietate ac veritate verborum; nam, vel tale verbum significaret effectiōnem, vel transitum unius in aliud; reliqua enim non possunt esse accommodata, ut per se notum est; sed neque etiam illa duo sunt apta. Patet, quia, si diceretur, *Hoc fit corpus*, vel pronomen *hoc* demonstraret panem, et sic in proprietate verborum propositio esset falsa, quia panis non fit corpus, sed ex pane fit corpus; vel demonstraret corpus Christi, et hoc etiam dici non posset, quia corpus Christi non fit corpus Christi; vel denique demonstraret contentum sub speciebus, ut sic, et hoc modo locutio adhuc non esset satis propria, quia esse contentum est veluti accidentia denominatio, respectu corporis Christi, et ideo non potest proprio dici contentum fieri corpus, sed potius a contrario corpus fieri contentum, sicut proprio corpus fit album, album autem proprio non fit corpus. Denique in actione substanciali, præsentim quæ non fit ex præsupposito subjecto, nunquam proprie dicitur unum fieri aliud. Præterea, si diceretur, *Hoc transit in corpus meum*, seu alio equivalente verbo, esset quidem propria locutio, sed oporteret pronomen *hoc* designare panem, qui est terminus a quo, et nullo modo terminus ad quem; et præterea oporteret addere particulam *in*; ac denique adhuc esset imperfecta significatio, quia, cum transitus, vel conversio paulatim fieri soleat, non satis significaretur, an simul cum verbis perficiatur conversio. Oportuit ergo verbum illud non

transitum, sed existentiam termini ad quem, per identitatem inter subjectum et prædictum significare, ut recte dixit Alex. Alens., quæst. 33, membr. 3, art. 2, § 2; Bonavent., dist. 8, 2 part., art. 4, quæst. 4. Dices, sicut in baptismo, vel poenitentia, hæc est accommodata forma: *Ego te baptizo, Ego te abservo*, ita hic posset esse optima forma: *Ego te consecro, vel, consecro hunc panem in corpus meum*, quia, sicut hic sanctificatur materia per actionem ministri, ita ibi sanctificatur subjectum per actionem ejusdem. Respondeatur, potuisse Christum hoc modo instituere hoc sacramentum, si voluisset, sed non esset forma tam propria, tam præcisa, brevis, ac substantialis; quia enim hæc conversio substantialis est, et in instante fit, et per eam sacramentum permanens et durabile efficitur, non potuerunt hæc omnia commodius per aliud verbum significari, quam per verbum est.

6. Ex his intelligitur primo, quomodo verba hæc significant conversionem, ut passim Theologi dicunt, et videre est in D. Thom., Alens., Bonavent., Richard., et aliis, tam hic, quam præced. sect. citatis; non autem est intelligendum, verba hæc significare conversionem, expresse et formaliter, quia conversio dicit actionem, seu transitum, et nullum est verbum in forma, quod hoc formaliter significet; intelligendum ergo est, significare virtualiter et quasi in actu exercito; nam affirmando, hoc esse aliud, quam antea erat, virtute affirmatur factam esse conversionem unius in aliud, et hic est sensus Concilii Trident., sess. 43, cap. 4.

7. Probabile est, si verbum, est, mutetur in aliud, nihil effici. — Secundo sequitur, si verbum, est, mutetur in quodcumque aliud, imprimis grave esse peccatum, quia est res valde gravis, et deinde verisimile esset, talem mutationem esse substantialem, ideoque non fieri sacramentum, quia necessario sensus formæ substantialiter variatur.

8. Unde ultimo infero, falsam esse sententiam asserentem, ablato verbo est, posse fieri consecrationem, si quis dicat hoc modo: *Accipite et comedite hoc corpus meum*. Imo non defuerunt hæretici, qui dicent, Christum hoc modo consecrassæ, quibus favet Erasmus, 1 ad Cor. 11, dicens in Græcis codicibus ita legi apud Paulum, et non cum verbo est. Sed falsum imprimis est, in Græcis codicibus deesse illud verbum est, ut cuivis eruditio facile constare potest. Deinde erroneum est